

METODICKÝ LIST KE VZDĚLÁVACÍMU MATERIÁLU PRO ŽÁKY 9. TŘÍDY ZŠ a SŠ OD PRAŽSKÉHO JARA PO SAMETOVOU REVOLUCI

Cíle:

- osvojení základních poznatků o opozičních proudech v české a slovenské společnosti v období tzv. normalizace
- získání základních informací o pádu komunistického režimu v Československu a vzniku samostatné České republiky

Prostřednictvím sbírkových předmětů NM se žáci seznamují s vybranými událostmi a fenomény československých dějin druhé poloviny 20. století, promýšlí jejich příčiny, souvislosti a důsledky.

Cílová skupina: žáci 9. třídy základních škol, studenti středních škol

Klíčové kompetence: k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

Pomůcky: psací potřeby, pracovní listy

Časová dotace: 80 min

Místo konání programu: Národní památník na Vítkově

Maximální počet účastníků: 30

Klíčová slova: normalizace, disent, Charta 77, exil, sametová revoluce

Metody a techniky: brainstorming, práce s muzejní expozicí a PL, rozhovor, diskuze

Poznáš, kdo jsem? Milan Šimečka

Doplň prázdná místa v textu: 1989, normalizace, disidenti

Otázky

1. Z textu přímo vyplývá postih ve formě ztráty zaměstnání (resp. přeřazení do zaměstnání, jež neodpovídalo dosaženému vzdělání a kvalifikaci) a věznění. Dále je možné zmínit např. odepření přístupu ke vzdělání (nejen samotným oponentům režimu, ale i jejich dětem), domovní prohlídky a další.
2. Šachové figurky vznikaly v nesnadných podmínkách výkonu trestu; jejich výroba vyžadovala zručnost a trpělivost; lze spojit s otázkou trávení času ve vězení (hra v šachy jako způsob dočasného úniku z tvrdé reality apod.).
3. V období normalizace již nebyly nad odpůrci režimu vynášeny tresty smrti či doživotního vězení, stále však hrozilo odsouzení k několikaletému žaláři a další formy postihu (viz otázka č. 1).

Ukázka z vězeňské korespondence

a) až c) Text vyjadřuje pocit osamocení, bezmoci (uvězněný člověk se – na rozdíl od lidí žijících na svobodě – nemůže této samoty sám zbavit). Více než materiální věci (dárky přinesené rodinou či přáteli do vězení) je pro autora důležité být se svými blízkými.

Poznáš, kdo jsem? Jaroslav Seifert
Doplň prázdná místa v textu: Charta, samizdat

Otázky

1. Ocenění jedné perzekvované osoby může být symbolicky vnímáno jako ocenění všech, kteří normalizačnímu režimu – v tomto případě formou vydávání a šíření samizdatové literatury – čelili. (Lze propojit s informací na popisce o postoji komunistického režimu k tomuto ocenění – jak by asi reagovali na udělení NC českému občanovi představitel státu a média v dnešní době?)
2. Je možné zeptat se žáků na jejich koníčky – jak by jim bylo, kdyby se jim nesměli věnovat? Ocenit, pokud někdo upozorňuje na bezpráví a snaží se proti němu bojovat – i za cenu toho, že ztratí povolání, které má rád (nebo jakoukoli výhodu, které by mohl jinak využívat). K této otázce se lze vrátit v PL věnovaném sametové revoluci (životní příběh Marty Kubišové).
3. Jaroslav Heyrovský – nositel Nobelovy ceny za chemii (1959)

Úryvky z Prohlášení Charty 77

- a) Právo na vzdělání, svoboda náboženského vyznání, právo na soukromí (žáci mohou hledat další případy potlačování lidských práv a svobod přímo v textu v expozici, v případě nedostatku času je může uvést sám lektor).
- b) Viz ukázka
- c) Komunistický režim získával mezi obyvateli Československa tajné spolupracovníky, kteří jej „upozorňovali“ na aktivity svých sousedů, známých a přátel (= síť informátorů). Tajní spolupracovníci byli vázáni na základě svého „ideového přesvědčení“ (samí komunismus podporovali), hmotných výhod, nebo vydíráním (např. na základě získaného kompromitujícího materiálu).

Poznáš, kdo jsem? Pavel Tigrid

Doplň prázdná místa v textu: exil

Otázky

1. Viz potlačování lidských práv a svobod, perzekuce. Uvést rovněž ekonomické důvody odchodu za hranice – možnost lepšího uplatnění ve svém oboru; studijní možnosti (v této souvislosti bývá před pojmem exil upřednostňován termín emigrace).
2. Žáci patrně uvedou problém jazykové bariéry, neznalost prostředí, absenci širší i užší rodiny a přátel, existenční potíže (hledání zaměstnání apod.). Exulanti/emigranti museli rovněž počítat s možností, že se do vlasti již nikdy nevrátí.
3. V expozici jsou vystavena např. díla Josefa Škvoreckého, Lenky Procházkové, Bohumila Hrabala. Exulantům připomínala domov, rodný jazyk.

Úryvek z *Kapesního průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*

- a) Komunistický režim se v době normalizace soustředil na rozvoj těžkého průmyslu a těžbu nerostných surovin, problematiku ochrany životního prostředí přitom značně zanedbával.
- b) Viz úryvek.
- c) Otázka ochrany lidských a občanských práv byla v období normalizace spojována s požadavkem ochrany životního prostředí. Zjména v druhé polovině 80. let vznikala opoziční hnutí, v jejichž programu hrály ekologické požadavky důležitou roli (aktivity Ivana Dejmalu a jiné).

K dané problematice viz např.: VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat: ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996.

Poznáš, kdo jsem? Václav Havel

Otázky

1. Spojení „sametová revoluce“ odkazuje na změnu režimu provedenou nenásilnou formou. Užívá se rovněž přívlastek „něžná“, případně „listopadová“.
2. Události 17. listopadu 1939 v protektorátu Čechy a Morava (uzavření českých vysokých škol, poprava 9 vysokoškolských předáků a odvezení stovek studentů do koncentračního tábora). Možno připomenout vyhlášení Mezinárodního dne studentstva (Londýn, 1941).
3. „Máte sloužit lidu“, „Svobodu“, „Máme holé ruce“ (Lze doplnit úvahovou otázkou, zač by byli sami žáci ochotní demonstrovat.)

Seřaď chronologicky následující události od nejstarších po nejmladší, ke každé přiřaď správné datum

tzv. Palachův týden – leden 1989
shromáždění studentů na Albertově – 17. listopad 1989
generální stávka – 27. listopad 1989
volba československého prezidenta – 29. prosinec 1989
rozdělení Československa – 31. prosinec 1992 (případně 1. leden 1993)

Poslední strana PL

Píseň *Modlitba pro Martu* zpívá Marta Kubišová.

Vynechaná slova: mír, zášť, vláda, mrak, nespálil, květy

V textu se objevuje motiv míru, je zmíněn konec útlaku, návrat svobody (= změna režimu).